

Mark- och miljödomstolen
Vänersborgs Tingsrätt
Box 1070
462 28 Vänersborg

3 november 2013

via

Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

Överklagan av vindkraftsverksamhet, Vindpark Fröskog, Åmåls kommun, diarienummer 551-18164-2011

Ärendet

Undertecknande överklagar Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsens, i Västra Götalands län, beslut om Vindpark Fröskog. Vi anser att Miljöprövningsdelegationen inte har tagit hänsyn till alla fakta vi har redovisat i våra synpunkter och tidigare skrivelser och vill att Mark- och Miljödomstolen upphäver beslutet.

Miljöprövningsdelegationens beslut av den 2013-10-13 med diarienummer 551-18164-2011, ger Veddige Vindkraft AB, Box 205, 433 24 Partille, tel. 031-3366590, tillstånd till vindkraftsverksamhet, i Åmåls kommun, på fastigheterna:

Kesebol 1:8, 1:13
Kristinedal 1:35
Spätthult 1:2, 1:3
Tösse-Hannebol 3:1
Vallsjön 1:3, 1:9, 1:10, 1:11, 1:12, 1:15
Vitlanda 1:1

Saken

Vi som överklagar anser att beslutet först och främst strider mot miljöbalkens 1 kap 1 § 1, som sätter människors hälsa som första prioritet.

Vindkraft är en miljöfarlig verksamhet och vi står fortfarande frågande till varför så lite hänsyn tagits till de närboende. Återkommande rapporter samt insändare från sådana som redan bor intill vindkraft visar att människor i vindkraftverkens närhet inte mår bra även när bolagen anser sig följa riktvärdena.

Fengersfors-Fröskog, området där vindkraftsparken fått tillstånd att uppföras, domineras av skogsmark. Omgivningarna består av kullar, åkermark och sjöar. Och ett växande samhälle.

Fengersfors-Fröskog har den största inflyttningen i hela Åmåls kommun. Det är den enda delen av Åmåls kommun som ökat sin befolkningmängd. Många familjer har flyttat från städer för ett avstressande boende på landet.

Att förlägga en bullrande och visuellt störande vindkraftspark så här nära en växande ort är inte försvarbart. Om vindparken kommer till stånd kommer boendemiljön radikalt att försämrats. Synlighet och ljud från de 195 meter höga vindkraftverken begränsas ju inte till själva skogsområdet, där de högsta träden endast är som högst 30 meter, där tillståndet getts. De oskrivna lagarna om akustik och visuell perception funkar så.

I direkt anslutning till vindkraftsetableringen finns ett vårdhem, Kristinedal Familjeverksamhet/Behandlingshem, för människor med mycket stort behov av en lugn och fridfull och läkande miljö.

Åmåls kommuns enda kvarvarande lanthandel finns också här. Den lever kvar enbart p.g.a. invånarnas lojalitet. Enligt Rapport, den 4 november 2013, har mer än var fjärde livsmedelsbutik lagts ner i Sverige sedan 1996. Av dessa är 57 % lanthandlare. Om människor börjar flytta härifrån, vilket vi tror blir fallet om vindkraftsparken kommer till stånd, skulle lanthandeln med all säkerhet också försvinna. Detta skulle innebära en betydande försämring för invånarna.

Dessutom är Fengersfors beläget mitt i den del av Dalsland som benämns "Dalformationen" där näringsrika bergarter ger stora biologiska värden samt att det finns en snäckfauna, som är mycket ovanlig. Dessutom konstaterar vi att riksintresseområden för rörligt friluftsliv finns i etableringens närhet.

Vindbruksplan

Vi anser att kommunens tillstyrkande flagrant strider mot kommunens vindkraftsplan. Att Länsstyrelsens miljöenhet samt Miljöprövningsdelegationen sedan godkänner något där de faktiska skadeeffekterna för människor, djur och natur är okända är helt obegripligt.

Landskapsbilden i Sverige har redan saboterats av 2 500 vindkraftverk. Det svenska landskapet kommer aldrig mer bli sig likt. Dalsland har redan uppfyllt sin kvot med råge relativt dess areal. Vi behöver ekonomiskt och miljömässigt sunda energiaffärer i framtiden. Vindkraft ingår inte i den ekvationen.

Fröskog-Fengersfors tillhör, i kommunens vindkraftsplan, "övrigt område" där stor återhållsamhet ska råda avseende eventuella risker och skador. Då Åmåls vindbruksplan inte anger några områden inom kommunen som lämpliga för vindkraftsparker är det märkligt att de tillstyrkt ansökan.

Till saken hör också att Länsstyrelsen redan sagt ja till 6 vindkraftverk i Kingebol i södra delen av Åmåls kommun. I Söderbodarna finns redan 3 verk. I Söderbodarna finns dessutom planer för ytterligare 1 verk. Därmed blir det 16 vindkraftverk i Åmåls södra del vilket lokalbefolkningen kommer att uppleva som en enda stor vindkraftspark. När man kör genom Dalsland känns det redan som att köra genom en enda stor vindkraftspark. Dalboslätten var omtalad för sitt öppna jordbrukslandskap, idag kan man inte vända sig om utan att det står en vindsnurra i vägen.

Småskalig etablering?

Åmåls förhållning har hela tiden vara att vindkraft ska byggas återhållsamt. Med de nuvarande planerna på den extrema förläggningen av sex vindkraftverk à 195 meter så nära ett stort tätbefolkat område, samt att det inte finns någon historik på skador orsakade av verk i den här storleken, kan man knappast kalla det mycket återhållsamt.

Åmåls kommun menar också att etableringen i Fengersfors skulle vara småskalig. Göteborgs Stads stadsbyggnadskontor definierar småskalig utbyggnad på följande vis:

Småskaliga vindkraftverk kan delas in i två klasser:

Miniverk: 1 verk med max 20m totalhöjd, max 3m rotordiameter

Gårdsverk: 1 verk med 20-50m totalhöjd.

Verk över 50m totalhöjd och två eller fler vindkraftverk som står tillsammans anses som en medelstor anläggning eller stora anläggningar.

I samma län definieras alltså småskalig etablering på diametralt olika sätt...

Hur Åmåls kommun kan bedöma att en vindkraftspark med upp till sex (6) verk på 200 m kan uppfattas som en naturlig och småskalig utveckling av bygdens nyttjande av lokala resurser är helt obegripligt när man jämför definition. Vindkraftverken som planeras är högre än Turning Torso som är 190,4 meter och därmed Sveriges högsta byggnad. Att ens komma på tanken att bygga ett vindkraftverk med dessa dimensioner så nära ett tätbefolkat bostadsområde är för oss ofattbart och fullständigt oacceptabelt.

Vindkraftsetablerarna har hittat ett kryphål där vindkraftsparker helt plötsligt beskrivs som enskilda verk eftersom de ökat avstånden mellan dem med dryga 100 meter. Ska man använda semantiska övningar så är det väl lika bra att kommunen är ärlig och säger att skyddsområdena för vindkraftsparken ökar i storlek? Ingen kan ju använda områdena då säkerhetszoner effektivt sätter stopp för detta.

Samråd

Länsstyrelsen påstår att samråd med kringboende skett genom "kungörelser och sammanträden". Miljöprövningsdelegationen anser att vald form för samråd kan accepteras.

Vi upprepar: Det har inte genomförts ett korrekt samråd! Vi har inte ens fått chansen att debattera. Därför kräver vi att Mark- och miljödomstolen upphäver Miljöprövningsdelegationens beslut även av det här skälet.

Av Plan- och bygglagen framkommer det att det är skillnad på samråd och utställning. *Se bilaga Bilaga 16. PBL – definition av samråd.* Det man hade i Fengersfors var således enligt lagens mening inget samråd utan en utställning.

Enligt Miljöbalken 6 kap 4 § ska:

den som avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd samråda med:

- 1. länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda, om verksamheten eller åtgärden kräver tillstånd eller beslut om tillåtlighet enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, eller*
- 2. dem som anges i 1 och med de övriga statliga myndigheter, de kommuner, den allmänhet och de organisationer som kan antas bli berörda, om*
 - a) verksamheten eller åtgärden till följd av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 a § ska antas medföra en betydande miljöpåverkan*

Länsstyrelsen i Västerbotten tog år 2011 fram en undersökning om vad som kännetecknar ett bra samråd. *Se bilaga 7. Vad kännetecknar ett bra samråd?* Den visar på att människor av olika anledningar upplever att deras åsikter inte hörsammars – de tycker helt enkelt att det är lönlöst att engagera sig, och inte undra på. Uttrycksfrihet finns visst bara där det passar...

Utställningen i Fengersfors

Vi undrar varifrån samrådsgränsen räknades med tanke på att det är en boxmodell vi talar om. Mättes gränsen från centrum av etableringsområdet eller yttersta punkt i förhållande till Fengersfors?

Inbjudan skickades till fastighetsägare inom ca 1,4 km avstånd från planerat vindparksområde samt berörda organisationer. En alltför snäv gräns, eftersom ortsgränsen till Fengersfors går vid just 1,4 km. Alltså har inte en enda fastighetsägare inom planlagt Ortsområde informerats brevledes trots att de blir högst påverkade av detta beslut. Annonsering skedde i Nya Wärmlandstidningen och Provinstidningen Dalsland. I dagens samhälle används inte längre papperstidningar i samma utsträckning som för 5 år sen. De som har en smartmobil, vilket är större delen av Sveriges befolkning, läser tidningen i sin telefon eller på sin läsplatta. Det finns inga kungörelser att hitta i dessa nyhetskanaler.

Mark- och Miljödomstolen borde uppmärksamma att det vid flertalet överklagande av vindkraft i Sverige påtalas att samrådsgränsen är alldeles för snäv.

Att samråda betyder att överlägga, konferera eller i vardagligt tal "slå sina kloka huvuden ihop". Detta har, som sagt, inte skett.

Sverigechefen för SSE Renewables (dåvarande sökande) erkänner i en tidningsartikel, Provinstidningen Dalsland 20110526, att de gjorde om samrådet till en utställning. En förfrågan om en större diskussion där alla kunde delta samtidigt avslogs då det av företaget ansågs kunna bli för "häftiga känslor"/"skapa turbulens". Se bilaga 24. Fengersfors s.k. samråd.

Människor med avvikande åsikter än företaget avvisades från utställningen. Någon gemensam debatt/diskussion kom inte till stånd mellan närmast berörda, vindkraftsbolaget och allmänheten. Enbart detta borde vara skäl nog att stoppa denna vindkraftsetablering.

Vi åberopar Århuskonventionen som tillskriver medborgarna rätt till miljöinformation och rätten att delta i beslutsprocessen. Utan exakt information får vi inget rättvist deltagande i beslutprocessen. Medborgarna har rätt att få tillgång till miljöinformation, rätt att påverka miljöbeslut samt rätt att överklaga miljöbeslut eller på annat sätt få en juridisk prövning om deras rättigheter har kränkts.

Det så kallade samrådet har överklagats till både kommun och Länsstyrelse, men ingen verkar ta notis om att hela samrådsprocessen är bristfällig och att Århuskonventionen därmed inte följts.

Lokal förankring

Etablering av vindkraftverk i ett område ska ha en lokal förankring hos befolkningen. Gång efter gång faller vindkraftsbolagen att genomföra detta. Med tanke på alla namnunderskrifter vi lyckats samla ihop anser vi inte att det finns någon lokal förankring.

Generellt utlovar bolagen att lokala näringsidkare ska dra fördel av etableringarna. I många fall kommer vindkraftverksindustrin med kompletta byar inkl. personal, kantin, shop, i Tyskland förtillverkade betongelement, osv. Personalen arbetar under den ljusa tiden av sommardygnet så besök hos lokala näringsidkaren inte hinns med. Därmed uteblir vinst för orten.

Välbefinnande

"Välbefinnandet är centralt och får inte underordnas vare sig ekonomin, ekologin eller någon annan struktur."

John Holmberg, Professor i fysisk resursteori och vicerektor vid Chalmers.

Han menar att strategierna en hållbar utveckling är att satsa på teknikgenombrott, mana till livsförändring och att ett starkare fokus på välbefinnande kanske kan vara en drivkraft.

Se hela hans föredrag om välbefinnande och resurseffektiv teknik här:

http://youtu.be/6_VgiTVisUs

Naturskyddsföreningen menar att människan störs av vindkraft. De menar också att det, i ett så pass stort land som Sverige, inte borde byggas vindkraft nära bebyggelse.

Vindkraft utgör miljöfarlig verksamhet. Detta anser även Länsstyrelsen. Exempel på miljömål som kan påverkas negativt är målen om myllrande våtmarker samt ett rikt växt- och djurliv.

Länsstyrelsen konstaterar också att vindkraftverk medför förändringar i landskapsbilden.

Vindkraftverk ger upphov till störningar genom buller och skuggbilder. Närboende kan uppleva att deras närmiljö försämras men att dessa olägenheter måste ställas mot samhällets behov av förnyelsebar energi.

Att Länsstyrelsen medger tillstånd till miljöfarlig verksamhet, som bevisligen ger mer CO₂-utsläpp än vad det någonsin kan kompensera, som ger negativa konsekvenser för växt- och djurliv samt för de närboende är förkastligt och inte acceptabelt.

Att Länsstyrelsen menar att vi "oroar" oss ser vi som en klapp på huvudet. Det rapporteras konstant om vindkraftsgrannars ohälsa. Anser Länsstyrelsen att ohälsa är samhällsnyttigt?

Byggnation ska ske med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. I Fengersfors med omnejd är flera hundra personer närboende och många fler kommer att se verken på mycket långt håll från det kuperade landskapet. Kristinedals Behandlingshem kommer med all säkerhet inte kunna fullgöra sina åtaganden. Vi anser att detta är ett stort intrång i vår boendemiljö och vår hälsa påverkas i högsta grad.

Var finns beräkningarna om den läkarvård samt läkemedel som upplevda störningar från vindkraft kan komma att orsaka?

Levnadsmiljö

Erik Skärbäck, professor vid avdelningen för landskapsarkitektur vid SLU i Alnarp, anser att vindkraftsutbyggnad på landsbygden kan ge negativa konsekvenser för närboende som kan leda till utflyttning och på sikt utarmning av stora områden och framhåller den samhällsekonomiska vinsten av bibehållen spridd bebyggelse och en levande landsbygd i Sverige.

Att hitta ett ostört boende blir allt svårare. Äganderätten inskränks då ingen bebyggelse kan accepteras inom en allt större radie i takt med att vindkraftverken blir större. Fastigheter sjunker kraftigt i värde eller är osäljbara. De som inte har råd att flytta blir fångar i en utdöende bygd och miljö där de dessutom riskerar att bli sjuka.

"En ytterligare aspekt som inte berörts i tidigare vindkraftsutredningar är den senaste forskningen om miljöperception och landskapets betydelse för stressreduktion. Rofyllighet, rymdkänsla och upplevelser av kulturarvet är några av de karaktärer i miljön som befunnits motsvara grundläggande behov hos människan (Grahn 2005). Stress orsakas bl.a. av frekvent exponering av "aggressiv information", dvs. information i vår omgivning som pockar på vår uppmärksamhet. Den friare naturens information, benämnd "mjuk information", har vi vant oss vid under årsmiljoner, tar därför inte så mycket mental energi utan påverkar oss undermedvetet och svarar för en väsentlig del av vår stressreduktion. Stress har i olika undersökningar beräknats kosta samhället runt 100 mdr kr per år i sjukvårdskostnader, förlorade arbetsinkomster och företagets förlorade intäkter."

”För bygder där störningarna blir stora måste vi räkna med påtagliga risker för övergivningseffekter, att närboende röstar med fötterna, dvs. flyttar. Både frivillig övergivning eller inlösen är fenomen som kan ske successivt utan några ställningstaganden från myndigheter. Där de börjar inträffa kan utvecklingen ske i en ond spiral, svår att stoppa. Förlorarna är inte bara den kvarvarande landsbygdsbefolkningen, utan även tillfälliga besökare som också överger ett degraderat landskap. De samhällsekonomiska konsekvenserna av vikande befolkningsunderlag och vikande turism är också en faktor att beakta.

Första steget att förebygga sådan negativ utveckling är att erkänna det svenska landskapets särart med spridd bebyggelse och ta på allvar att många närboende kan uppleva bullerstörningarna som oacceptabla.”

Fastighetsvärde

Miljöprövningsdelegationen menar att frågor om ekonomisk ersättning ska prövas i särskild ordning.

Här har det återigen inte tagits hänsyn till människor som blir fångar i sina egna hem på grund av osäljbara fastigheter. Inte heller har hänsyn tagits till deras hälsa. Ekonomiska bekymmer leder till oro och ohälsa.

Vem ersätter oss för osäljbara hus?

Fengersfors-Fröskog är ett attraktivt område att leva och bo i. Vi vill att detta ska bestå! Spekulanter som söker ostörda permanent-/fritidsboenden på landet nu får allt svårare att finna sina önskade objekt. Utländska spekulanter har länge värdesatt Sveriges lugna och orörda natur, men denna uppfattning håller tyvärr på att svänga i och med den industrialiserade vindkraften. Fastigheter sjunker kraftigt i värde eller är osäljbara... Mäklare har självklart en plikt att framföra att vindkraft planeras i området så i realitet är bygden redan i detta planeringsstadium i en prekär ekonomisk situation. De som inte har råd att flytta blir fångar i en utdöende byggd och miljö där de dessutom riskerar att bli sjuka. Om detta kan man läsa i Bygg & Teknik 5/11. *Se bilaga 18. Vindkraftverk och god livsmiljö oförenliga.*

Vi hänvisar återigen till Miljöbalk 32 kap. 1 §: Skadestånd enligt detta kapitel ska betalas för personskada och sakskada samt ren förmögenhetsskada som verksamhet på en fastighet har orsakat i sin omgivning.

Resurseffektivitet

”Världen kommer kräva, genom lagstiftning, konkurrens, kundkrav och annat, en ordentligt ökad resurseffektivitet. De som förstår det före alla andra, och kan planera för det, ligger i framkant.”

John Holmberg, Professor i fysisk resursteori och vicerektor vid Chalmers.

Solteknik varken bullrar eller är visuellt störande. De kan dessutom placeras på hustak. Varje timme tar jorden emot solenergi i tillräckliga mängder för att försörja hela jordens energibehov i ett helt år. Enligt John Holmberg, Chalmers, så uppgår Tysklands elförsörjning med solteknik till 40 % under en solrik dag. Detta med dagens solcellsteknik.

Resursslöseri att bygga mer vindkraft

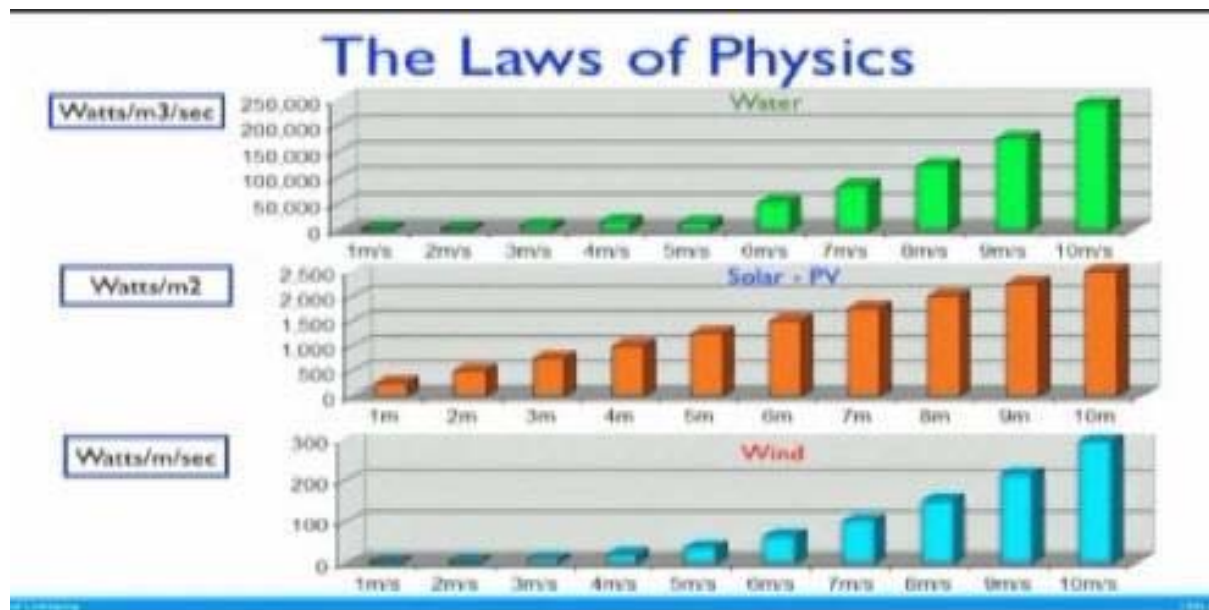
Sverige har aldrig haft en så stark elbalans som i dag. Politikerna vill dock göra den ännu starkare genom att bygga mer subventionerad vindkraft. Slöseriet med samhällsresurser bortser man från. Sivert Göthlin, Civilingenjör och tidigare ansvarig för driften av Vattenfalls elproduktion

och det svenska stamnätet skrev ett debattinlägg i ÖP den 24 januari 2013. Se bilaga 27. *Resursslöseri att bygga mer vindkraft.*

Fysikens lagar är enkla. Vid 10 sekundmeter genererar vindkraft 300 watt. Med 10 m² solpanel genereras 2500 watt. Vatten som rör sig med 10 meter per sekund genererar 250 000 watt. Varför lägger vi pengar på vindkraft?

"Om vattnet rör sig i 15 km/h generas lika mycket el som med blåst på 380 km/h. Det finns inte en vindturbin i världen som klarar sådan vind"

Gunter Pauli, ekonom och professor i systemdesign.

Ny teknik

Det finns teknik som är mer effektiv än vindkraft. Vi har dessutom bara börjat skrapa på ytan hur vi kan använda våra befintliga resurser. Vi råder er att se UR-programmet Tänk Om! <http://urplay.se/166594> där professor Gunter Pauli visar nya mer effektiva energikällor. Hela programmet är naturligtvis intressant, men om det är tidsbrist så se åtminstone från minut 21:30. Här diskuteras bl.a. hur vi kan utnyttja tyngdkraften i befintliga vattenrör, i bostadshus, med hjälp av mikroturbiner i vattennätet. I Japan och Taiwan finns detta redan installerat i vattennätet. I dessa små rör genereras mer energi än vad vindkraft gör.

Enligt ett pressmeddelande av den 18 juni 2013 så har forskare vid Chalmers hittat en effektiv lösning för att samla in solljus till konstgjord fotosyntes. Genom att kombinera självorganiserande DNA-molekyler med enkla färgämnesmolekyler har de skapat ett system som efterliknar naturens egna antensystem. <http://www.mynewsdesk.com/se/chalmers/pressreleases/dna-bygger-upp-antenn-foer-solenergi-877280>

Även om hela processen inte är helt klar så anser vi att man ska stoppa all vindkraftsbyggnation och satsa på nya, och mer effektiva energikällor än vindkraft. Teknik som dessutom inte är skadlig för människor, natur och djurliv.

Onyttan med vindkraft

Vi har tidigare i tillståndsprocessen, vid flertalet tillfällen, påvisat de negativa effekterna vindkraften har. *Se bilaga 15. Negativa effekter av vindkraft.* Vindkraftens onyttan stoppar inte där. Även utsläppen av CO₂ har nu påvisats vara så höga att de inte kan kompenseras.

CO₂-utsläpp

Byggnation av vindkraft medför utbyggnad av vägar, uppställningsplatser och kabelgator och stödkraft och reglerutrustning. Detta inklusive transporter, betongfundament och skövling av natur och djurliv etc. orsakar så mycket utsläpp av CO₂ att det inte kan kompenseras genom den vindel som produceras. De miljömässiga vinningarna är lika med noll.

Elnätet måste också byggas ut för många tiotals miljarder då vindkraft inte utnyttjar elnätet på ett optimalt sätt. Det blir extra förslitning på de kraftverk som skall utgöra balanskraft för vindkraften när det inte blåser. *Se bilaga 2. Elkuriren.se-ledare-Vindkraftverk.ökar.Sveriges.utsläpp*

Bernt Stymer har tidigare skickat en kalkyl angående emissioner under uppbyggnad av vindkraft. Beräkningarna är gjorda på vindkraftverk av storleken 2 MW. De som planeras i Fröskog ska bli minst 3 MW. *Se bilaga 5. Bernt.Stymer_kalkyl_Uppbyggnad.2MW.vkv_uppskattning.emissioner.*

Kalkylen är skickad till politiker, kommuner, elbolag, vindbolag, kort sagt alla. Ingen har visat att kalkylen är felaktig. Den konstateras vara ett faktum.

Vattenfalls beräkningar

Vindkraften släpper ut mera CO₂ per kWh än vad både vattenkraften och kärnkraften gör tillsammans. Detta är något även Vattenfall konstaterar gällande sin egen produktion.

Miljöpåverkan av vår försäljning av:

Vattenel - 100 % förnybart: CO₂-utsläpp (i g/kWh) 0,00073 8,4

Vindel - 100 % förnybart: CO₂-utsläpp (i g/kWh) 0 12,8

Kärnkraftel - 100 % kärnkraft: CO₂-utsläpp (i g/kWh) 0,068 4,4

Källa: <http://www.vattenfall.se/sv/elens-ursprung.htm>

Meningslös satsning på vindkraft

FN-organet Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC, har slagit fast att utsläpp av CO₂ orsakar klimatkatastrofen. Att bygga fler vindkraftverk bidrar till en ökning av CO₂-utsläppen. Om avsikten med att bygga fler vindkraftverk är att minska koldioxidutsläppen borde man tänka om och istället satsa på transportsektorn. Något som också Kungliga Vetenskapsakademien menar i en debattartikel i Svenska Dagbladet den 22 april 2012. *Se bilaga 9. Kungliga vetenskapsakademien - den meningslösa satsningen på vindkraft.*

"Den sammanlagda extrakostnaden av den förda politiken drabbar till syvende och sist elkonsumenterna. Den försvagar landets konkurrenskraft vilket är det mest allvarliga och utgör också ett mått på det paradoxala i den så kallade gröna skatteväxlingen. Slutresultatet, om denna utveckling tillåts fortsätta, blir ett elöverskott med åtföljande subventionerad elexport från Sverige.

Att sådana gigantiska energiinvesteringar håller på att genomföras i vårt land som redan har ett väl fungerande och fossilfritt elsystem är obegripligt. Om avsikten vore att minska koldioxidutsläppen borde investeringarna på hundratals miljarder i stället riktas mot transportsektorn där cirka 35 procent av de fossila utsläppen sker i dag."

Elförbrukningen har gått ner under de senaste 10 åren samtidigt som elexporten ökat. Då det satsas på att energiförbrukningen ska minskas är det troligt att det blir överskott av elförsörjning.

Sverige producerar enligt SCB:s statistik, 2000-2011, redan mer el än vad som konsumeras i landet och överskottet går på export. År 2011 exporterades 19 TWh. Hur mycket el som behövdes dumpas på grund av att exportkapaciteten inte räcker till eller att andra länders elproduktion är fyllt är oklart. Är detta verkligen en vinstaffär? Eftersom elen subventioneras så kraftigt tyder det väl mer på att Sverige gör en förlust?

Då elcertifikaten gäller i Europa är utsläppen av CO2 konstant.

Miljöprövningsdelegationen har i sitt beslut inte heller redovisat vilken nytta byggandet av vindkraftverk har. Sverige har redan en så gott som fossilfri elproduktion och med ett enormt produktionsöverskott av el anser vi att deras beslut är grundat på direkt felaktigt underlag.

Landskapsbild

Miljöprövningsdelegationen menar att trots att påverkan på landskapsbilden i området kommer att bli märkbar bedömer miljöprövningsdelegationen att den nytta som projektet medför klart överväger och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. Det anser inte vi.

Det visuella sinnet är mycket beroende av en lugn miljö. Blicken dras obönhörligen till rörliga, samt blinkande, objekt och sinnet får inte ro. I en värld av massiva intryck blir de lugna miljöerna allt viktigare. Att utsätta en hel bygd med omnejd för detta kan inte anses vara något annat än tortyr.

De sex turbinerna planeras få en höjd likvärdig Turning Torso vilket gör att de kommer synas på mycket långt avstånd.

För synlighet hos vindkraftverk till följd av jordens rundning gäller följande:

$$\text{Synlighet i km} = 3,5 \times \sqrt{H}$$

Sålunda är synligheten för ett 200-metersverk 49,5 km.

Överklagande anser att det är en markant förändring i landskapsbilden för ett mycket stort område. Visserligen skärmar skog den visuella bilden något, med denna höjd syns verken på mycket långt avstånd. I sanningens namn är trädens höjd blott 15 % av de planerade vindkraftverkens.

När sökanden menar att upplevelsen av vindkraftverken bli en del i det omgivande landskapet om man ser det på avstånd undrar vi hur en, av människan byggd, 200-meterskoloss med snurrande delar kan anses vara en naturlig del av landskapet? De konstaterar också att de kommer vara synliga från Fengersfors – vars boende inte ens fick inbjudan till det så kallade samrådet – Fröskog, Sörknatten samt från sjöar och andra mer öppna miljöer. Det är detta Dalsland består av! Lugna vyer av sjöar, skog och öppna landskap.

Från Högheden som ligger precis norr om Fengersfors ser man ända till Kinnekulle i Västergötland. Alltså på andra sidan Väneren, sju (7) mil bort.

Synvidd (källa SMHI)

Uttryck	Synvidd
Mycket god sikt	Mer än 30 km
God sikt	10-30 km
Måttlig sikt	4-10 km
Disigt	2-4 km

Mycket disigt	1-2 km
Dimma	200-1000 m
Tät dimma	50-200 m
Mycket tät dimma	Mindre än 50 m

Europeiska landskapskonventionen

Den Europeiska Landskapskonventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Till landskapets främsta värden hör naturens variationsrikedom, skönhet, kulturarv och historia. Sverige har alltså åtagit sig att skydda, förvalta och planera vårt landskap i enlighet med konventionens intentioner.

Riksantikvarieämbetet menar att "vissa ändringar och förtydliganden behöver göras i den svenska lagstiftningen med hänsyn till den Europeiska landskapskonventionen". Dessa förslag till ändringar lämnades redan 2008, men ännu har inget hänt. Skandal. Fördröjs dessa beslut till förmån för en ineffektiv och miljöförstörande industri?

Rekreation, friluftsliv och naturvård

Det konstateras i rubricerat beslut att parken placeras i närheten av områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård, men att de inte placeras direkt inom dessa områden.

Miljöprövningsdelegationen anser att nyttan överväger och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. Miljöprövningsdelegationen menar också att det inte behövs inhägnade områden för vindkraften.

Sökande vindkraftsbolag menar att det bedrivs ett visst friluftsliv av vardagskaraktär som är av betydande karaktär för de omkringboende inom området men att vindparken inte innebär några restriktioner för friluftslivet.

Överklagande är av annan åsikt. Vi anser att gällande skyddsområden ska ses som en restriktion. Allemansrätten, som är inskriven i Regeringsformen (2 kap. 18 §) och en av Sveriges fyra grundlagar, begränsas genom skyddszonerna, som måste inhägnas enligt det s.k. Maskindirektivet, EU:s Direktiv 2006/42/EG.

Vi står fortfarande frågande till hur sökande har avgjort vad i natur- och kulturmiljö samt friluftsliv och turism som främjar en etablering. Det startas verksamheter i Fengersfors och det finns ett rikt kulturliv som drar turister. Fler vill etablera sig och tror på en framtid här. *Se bilaga 23. Kulturen räddar bygden.*

Friluftslivet frodas med bär- och svampplockning, jakt och ridning samt att det finns bl.a. en scoutförening i bygden.

Sjösystemet runt Fengersfors ingår i ett av Europas största sjösystem och är en betydande kanotled. Turismen är en stor del av försörjningen i Dalsland. Turisterna tar sig mellan campingplatserna uppsatta av kommunen. De åker hem och berättar för sina vänner och bekanta om sin upplevelse. Turismen kommer att minska då de väljer att åka till lugnare och tystare områden.

Fengersfors byalag har länge haft planer på vandringsleder bl.a. i området som föreslagits ovanför Kristinedal där det finns en gammal stig som avslutas med en vacker utsiktspunkt på höjderna. Detta är något som aldrig kommer kunna genomföras i vindkraftverkens spår. Även scoutföreningen kommer att få begränsade områden att vistas i.

En etablering orsakar också att naturmiljöer förstörs inte bara i etableringens direkta närhet utan långt från anläggningen genom både audio och visuell försämring.

Det finns således rätt mycket turism och friluftsliv att ta hänsyn till. Vindkraften kommer att påverka detta negativt.

Även den visuella förändring som gör att man kommer ha snurrande föremål i sitt synfält hela tiden och svischande ljud och buller innebär begränsningar i friluftslivet såväl som i hemmamiljö samt påverkan av den psykiska miljön.

Allt detta just på grund av de livsfarliga risker som finns förknippade med att vistas i närheten av vindkraftverk.

Maskindirektivet

Vindkraft är i lag klassade som maskiner i EU sedan den 1 juli 2013. Sverige ska följa EU:s lagar.

Vad gäller maskindirektiv och inhägnad undrar vi hur befolkningen ska skyddas om det inte finns tydliga skyddsgränser. Ska vi automatiskt veta var områdesgränsen går? Eller ska vi helt enkelt inte alls våga gå upp på berget? Företagen intresserar sig inte för människors hälsa även om EU:s maskindirektiv kräver det.

Problem med rotorblad som lossnar och bladdelar och isblock som kastas iväg har förekommit, liksom att hela torn har havererat under stormförhållanden. Nu senast i Storbritannien, den 28 oktober 2013, havererade ett 30-metersverk under stormen St Jude. Se

<http://youtu.be/f8x3QaYcFoc>

I Claes-Erik Simonsonbackas skrivelse redogör han för maskindirektivet. *Se bilaga 29.*

Maskindirektivet-2012-10-22-Maskinrelaterade_hälso_och_säkerhetsrisker_rev_26(2)-1_Simonsbacka

Maskindirektivet står visserligen inte står omnämnd i miljöbalken men på intet sätt går den emot, utan ligger i direkt paritet med densamma. Miljöbalken säger *att*, medan Maskindirektivet säger *hur* människor och djur skall skyddas. Därför anser vi, överklagande, att Miljöprövningsdelegationen inte alls behöver vara så rädd att förlita sig även på maskindirektivet i sin miljöprövning för att skydda människor från den uppenbara fara dessa livsfarliga maskiner utgör ute i terrängen. För det kan ju inte vara olagligt att skydda människor och djur mot uppenbar fara som Miljöprövningsdelegationen nästan låter påskina i sitt beslut eftersom de så konsekvent kringgår just Maskindirektivet.

Det finns således anledning, och en mycket stor och angelägen sådan dessutom, att ställa krav på inhägnad av vindkraftverken om man nu har den minsta intention att skydda människor och djur från uppenbar fara.

Anläggningsarbete

Miljöprövningsdelegationen tycker, enligt villkor 11, att en arbets- och tidsplan ska inlämnas till tillsynsmyndigheten senast två månader innan byggnads- och anläggningsarbetena ska påbörjas. Här ska de olika byggnads- och anläggningsmomenten samt transporttider framgå. Även hänsyn till skyddsvärda natur- och kulturvärden ska redovisas.

Vad menar Miljöprövningsdelegationen med "skyddsvärda natur- och kulturvärden ska redovisas"? Detta är ju ändå något som borde ha gått igenom vid Miljöprövningsdelegationens beslut. Överklagande undrar om Miljöprövningsdelegationen har läst Naturinventering i riksintresseområdet Högheden-Baljåsen, Dalsland? Se *bilaga 12*.

Vi menar att det behöver göras fortsatta utredningar i prospektområdet och påpekar återigen att den rika fauna som hittats i riksintresseområdet inte stoppar vid den osynliga gräns där de slutade inventera.

Enligt Miljöprövningsdelegationens villkor 6 ska vägar, fundament, el- och teleledningar anläggas på ett sätt som minimerar skador på natur- och kulturvärden och områdets hydrologi. Samråd med tillsynsmyndighet ska ske före planering och utförande av dessa anläggningar.

Vägsträckning längs med bäcken som rinner mot Hultsjön ska särskilt uppmärksammas. Verksplaceringar, uppställningsytor, nya vägsträckningar och kabeldragningar får, enligt Miljöprövningsdelegationens villkor 7, inte göras inom undantaget område, se Länsstyrelsens bilaga 1, samt Naturområde nr 9, se Länsstyrelsens bilaga 2. Dock kan tillsynsmyndigheten medge mindre avsteg från detta villkor om det finns särskilda skäl.

Överklagande undrar vad är de särskilda villkor som kan komma att ändra på villkoret att inte bygga inom de specificerade områdena? Varför vill inte Miljöprövningsdelegationen begränsa alla, av Länsstyrelsen utpekade, skyddsvärden inom området? Och hur blir det med medborgarnas rätt till miljöinformation och rätt att delta i beslutsprocessen om verksamhetsutövaren kommer på att undantagna områden behöver användas? Vi stängs ute från processen genom dessa manipuleringar, vilket vi inte accepterar.

Vindkraftsetableringen medför en kraftig utbyggnad av vägar, nya uppställningsplatser samt kabelgator och stödkraft. Detta inklusive transporter, reglerutrustning och betongfundament etc. orsakar så mycket utsläpp av CO₂ att det inte kan kompenseras genom den vindel som produceras. Se *bilaga 5. Bernt. Stymer*.

Fåglar

Överklagande påpekar att Miljöprövningsdelegationen anger Länsstyrelsens villkor 9 men det är villkor 10 som behandlar frågan.

Sökandes övergripande bedömning är att det inte är ett fågelrikt område. I *bilaga 12. Naturinventering i riksintresseområdet Högheden-Baljåsen*. nämns det att det fanns 7 hotade fågelarter samt arter som enbart förekommer sparsamt. Bl.a. nämns duvhök, gärdsmyg, kungsfågel, nötkråka, slaguggla, sparvuggla, storlom, tjäder, tretåig hackspett och vitryggig hackspett. Fåglar stannar inte inom gränser dragna av människan. Det torde vara allmänt känt.

Länsstyrelsen menar att anläggningsarbeten inte får ske under perioderna 1 april till 15 september, inom ett avstånd av 1,5 km från centrum av utpekad tjäderspelsplats och 20 maj till 15 september inom ett avstånd av 500 meter från centrum av utpekade områden med nattskärta, se Länsstyrelsens bilaga 1. Dock får tillsynsmyndigheten medge undantag om det finns särskilda skäl.

Vad gäller tjäderspelsplats anser Miljöprövningsdelegationen att 250 m räcker. I Kingebol strax söder om Åmål bestämdes skyddsavståndet till tjäder till 1000 meter.

Länsstyrelsen menar att det är oklart hur pass störd nattskärta kan bli av vindkraft. Länsstyrelsen spekulerar således enbart i hur nattskärta påverkas, när de i samma stycke menar att påverkan anses vara godtagbar.

Vi uppmärksammar att de särskilda skäl som tillsynsmyndigheten kan medge är inte angivna.

Ingen verkar alltså ha koll på hur fåglarna berörs av anläggningsarbete samt vindkraft i övrigt. Har inte fåglarna samma värde var de än befinner sig?

Slutlig utformning av anläggning

Ritningar över slutlig utformning av anläggningen ska lämnas till tillsynsmyndigheten inom tre månader från det att anläggningsarbetena avslutas.

Ansökan är en så kallad boxmodell och ännu har inga exakta koordinater redovisats. De förslag till utformning som presenterats och berörda getts möjlighet att ha synpunkter på gäller således inte. Verksamhetsutövaren har getts ensamrätten att utforma anläggningen utan att medborgarnas lagliga rättighet till miljöinformation och deltagande i beslutsprocessen iakttagits.

Att bestämma placeringar i efterhand, när beslut redan är taget, är oacceptabelt då nya och outredda konsekvenser kan uppstå.

Vi åberopar Århuskonventionen som tillskriver medborgarna rätt till miljöinformation och rätten att delta i beslutsprocessen. Utan objektiv och exakt information får vi inget rättvist deltagande i beslutsprocessen. Åmåls kommun och Länsstyrelsen har inte heller haft alla fakta då beslut tagits trots att ingen vet vad som egentligen gäller. Att beslut tas på lösa grunder är oacceptabelt.

Buller och ljus/skuggbildning

I villkor 14 skriver Länsstyrelsen att vissa bostäder i närområdet sannolikt kommer att påverkas av buller och skugga från både befintliga samt tillkommande verk.

I Miljöprövningsdelegationens villkor 11 står det att "Till arbets- och tidsplanen ska bifogas en ljud- och skuggberäkning för den slutliga verksplaceringen och slutligt val av turbin. Ljudberäkningen ska även innehålla beräkningar rörande lågfrekvent buller."

Vi tycker det är djupt oroande att de negativa hälsoeffekter, som gång på gång rapporteras, inte tas på allvar. Alla reagerar väldigt individuellt på buller, fysiskt, psykiskt och socialt. Vad vet teknikerna om detta? De klamrar sig fast vid komplicerade matematiska datormodeller – och de hugger ofta i sten. Det bevisas gång på gång.

Överklagande tycker att det är oacceptabelt att Länsstyrelsen anser att nivåerna på tester, som gjorts av företaget, är godtagbara när varken koordinater bestämts eller oberoende mätningar gjorts.

Oberoende mätningar har fortfarande inte gjorts av varken ljud och skuggor. Vi, överklagande, kräver att en oberoende konsult gör dessa mätningar. En av vindkraftverksbolaget egen utredning är inte objektiv, resultat kan vinklas, siffror manipuleras och data uteslutas. Helt enkelt litar vi inte på informationen. Inga koordinater för verken har presenterats bara hur långt ljudutbredningen förväntas sträcka sig. Hur den ekvationen går ihop förstår vi inte. Speciellt som vindkraftsbolagen i befintliga fall, generellt sett, verkar ha svårt med att hålla gränsvärden.

Vi har under processens gång hänvisat till de akustiska reglerna och att vegetation inte heller ger effektiv bullerskärming. "Det känns och låter som tåget kommer men aldrig kör förbi" och "Det är som kinesisk tortyr, ni vet med den droppande kranen" är uttalande från närboende till vindkraftverk av betydligt mindre storlek.

Gösta Bluhm, Institutet för miljömedicin, Karolinska Institutet:

"För att få en uppfattning om vad andelen störda av vindkraftverk innebär, kan man jämföra med andelen som störs av vägtrafik, som är den störningskälla som berör flest människor i Sverige (WSP, 2009). En sådan jämförelse visar att andelen störda av vindkraft är betydligt högre vid samma ekvivalenta ljudnivå. Det finns som nämnts flera samverkande orsaker till detta. Vindkraftverk är ofta belägna i områden där bakgrundsnivån är låg och upplevs därför som mer störande. Det svischande ljudet upplevs som speciellt besvärande. Det visuella intrycket tycks också ha en fastställd negativ upplevelseffekt.

Riktvärdet är baserat på beräkningar för vindhastigheten 8 m/s på 10 meters höjd. Normalfallet under dagen är att varm luft stiger uppåt vilket leder till luftblandning. Det blir då en relativt liten skillnad beträffande vindhastigheten mellan mark och navhöjd av vindkraftverket. Kvällar och nätter slutar denna blandning varför bullerkällor på marken som träd och buskar blir svagare medan de höga vindkraftverken med blad på 100 till 150 meters höjd där det alltså blåser fortsätter att bullra. Detta förstärker besvärsupplevelsen.

Andelen bullerstörda av vindkraftsljud vid riktvärdet 40 dB LAeq, 24h (utomhus vid fasad) är jämförbar med andelen bullerstörda vid motsvarande riktvärde för vägtrafikbuller, 55 dB.

Avståndets betydelse är inte väl utrett. Det är visat att andelen som störs av bullret är högre bland boende som ser vindkraftverken. Både psykologiska faktorer och skuggningseffekter kan förväntas förstärka störningsgraden av närliggande vindkraftverk. En olägenhetsfaktor är att högre vindkraftsverk är utrustade med varningsljus för luftfart. Dessa lyser dygnet runt och kan naturligtvis upplevas som ett störande inslag i landskapsbilden."

Akustik i allmänhet

I andra länder, t.ex. Australien, finns det förslag att stoppa byggandet av vindkraft inom 4 km från bostäder p.g.a. de hälsorisker som upptäckts. Fengersfors ligger 1 km från planerat område, ett antal fastigheter ligger närmare än så.

Ljud stoppar inte automatiskt vid 1 km. Det finns ingen magisk formel för att akustikens regler helt plötsligt ska upphöra. Redan för flera tusen år sen använde aboriginerna liknande teknik för att skicka meddelanden flera km. En bullroarer är en liten träbit i ett snöre som svingas runt i olika hastigheter för att framkalla vibrationer och därmed ljud. Redan då visste de hur väl lågfrekvent ljud färdas över slätter och vatten. De hittade ett sätt att kommunicera på långt avstånd med hjälp av akustik. Ett mycket smart sätt, att påstå något annat vore dumt. Den taktfasta hastigheten ett vindkraftverks rotorblad rör sig med innebär inget undantag från akustikens regler, det uppstår lågfrekventa ljud och det hörs. På långt håll...

Dessutom visar ju de flesta ommätningar att vindkraftsbolagen visat upp glädjesiffror när det gäller deras decibelberäkningar.

Buller

Har ni någon gång störts av en tickande klocka mitt i natten? Eller ett ljud ni inte kan definiera? Att inte ha kontroll över ljud upplevs som frustrerande, dels att inte kunna stänga av det när man störs, men också att inte veta när det kommer att höras. Ljudnivåerna från vindkraftverk varierar med vindhastighet och vindriktning och det går därför inte att förutsäga när ljudet kommer att höras. Ett sådant ljud är svårare att vänja sig vid än ett ljud som uppträder vid förväntade tillfällen, t.ex. ljud från vägtrafik som oftast är intensivast på morgnar och kvällar när människor färdas till

och från arbetet. Detta beskriver Eja Persson, Halmstad Högskola & Lunds universitet, i "Skrifter från Ljudmiljöcentrum vid Lunds universitet".

Ljud uppkommer dels från vindkraftverkets maskinhus samt att ett aerodynamiskt ljud alstras vid rotorbladets passage genom luften. ÅF Ljud och Vibrationer har gjort utredning av lågfrekvent ljud för layout 2 och 5. Dessa layouter har oss veterligen inte presenterats oss.

I villkor 3 står det att buller från vindkraftsverksamheten inte under någon del av dygnet får överskrida ekvivalent ljudnivå 40 dB(A) vid bostäder. Inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras. Tillsynsmyndigheten får medge en senare tidpunkt om det finns särskilda skäl. Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer eller när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad.

Även om bullernivån skulle vara under 40 dB(A) så är det skyhögt över vad som är normalt bakgrundsljud. En mätning av bullernivån, den 25 oktober 2013, motsvarade ett värde under 25 dB(A). Då blir snurrornas buller det enda bakgrundsljud som finns här (upp till 40dB enligt beslut av Länsstyrelsen), vilket ger en upplevelse av att bo vid en hårt trafikerad flygplats. Skillnaden blir alltså ca 15 dB, dvs. 5 x 3 dB(A), vilket är en femdubbling av ljudeffekten och ljudenergin, motsvarande 32 ggr mer ljudenergi! Det är inte acceptabelt!

Enligt Arbetsmiljöverket ligger det vi brukar uppfatta som "tystnad" i till exempel sovrum etc. ofta kring 20-30 dB(A). Det är i tidigare skrivelser påpekat att det är dödstyst i nejen om nätterna. En ökning av dB(A) innebär en väsentlig försämring för befolkningen. Och förstöring av tyst miljö. Tyst miljö får anses vara ovärderligt.

WHO-rekommendation

Det svenska riktvärdet för buller nattetid förutsätter stängda fönster, medan WHO-rekommendationen är tänkt att gälla för fönster 15 cm på glänt. Varför denna skillnad?

Utifrån fältstudier och studier utförda i sömnlaboratorier rekommenderar WHO att bullerhändelser över 30 dB nattetid inomhus (OBS! med öppet fönster) skall undvikas för att minimera effekter på sömn.

Ostörd sömn är väsentlig för vår fysiska och mentala hälsa och en förutsättning för att vi ska fungera väl i vårt dagliga liv. Både kontinuerligt och intermittent ljud kan ge upphov till sömnrubbingar. Mätbara effekter kan uppstå redan vid en ekvivalentnivå kring 30 dB(A) i sovrummet. Risk för väckning har påvisats vid maximala ljudnivåer inomhus från 45 dB(A) och uppåt. Lågfrekvent ljud misstänks kunna störa vila och sömn vid ännu lägre nivåer.

Det finns naturligtvis anledning att misstänka påverkan på sömn för boende nära vindkraftverk. Vissa studier antyder att beräknade nivåer kan underskatta den faktiska nattexponeringen. Stabila atmosfärförhållanden kväll och natt leder till ökade nivåer av vindkraftverksljud samtidigt som nivåerna av bakgrundsljuden sjunker. Detta gör att man inte säkert kan dra slutsatsen att riktvärdet 40 dB(A), som beräknas för vindstyrka 8 m/s på 10 m höjd, skyddar fullt ut mot sömnstörning. Betänk igen att beslutet gäller 195 meter höga vindkraftverk. Det blåser mer på den höjden än vad riktvärdet anger. Den "skyddande" skogen är inte heller så hög.

Sahlgrenska Universitetssjukhus forskning

Sömnstörningar, huvudvärk, tinnitus, yrsel, hjärtpåverkan etc. är en symptombild som finns beskriven i vindkraftsstudier från ett flertal länder bl.a. Tyskland, Skottland, Australien och Kanada. Göran Holm, professor och överläkare vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, hänvisar

till Sahlgrenskas mångåriga och omfattande forskning där det påvisats hur stressfaktorer påverkar hälsan och vilka mekanismer som ligger bakom.

Vid långvarig stress och en känsla av maktlöshet (som liknar den stress som kan upplevas av störningar från vindkraftverk) ses en ökad aktivitet i hypotalamus, hypofys och binjurar med framför allt ökad insöndring av kortisol. I Sahlgrenskas longitudinella populationsstudier noterades att långvarig stress leder till försämrade glukosomsättning med stegrade insulinnivåer, blodtrycksstegring, förhöjda blodfetter och immunologiska rubbningar. Dessa förändringar innebär på sikt en ökad risk för utveckling av diabetes och för tidig död i hjärtkärlsjukdom.

Av den anledningen förordar Göran Holm ett lagstadgat *skyddsavstånd på minst 2 km* runt varje vindkraftverk. *Se bilaga 17. Vindkraft och hälsoeffekter.*

Kontroll

Eftersom Fengersfors ligger i ett område med lågt bakgrundsljud samt ligger i en dalgång, omgiven av sjöar är det direkt olämpligt att etablera vindkraft här. Dalgången är som en gryta där ljud studsar fram och tillbaka och förhöjs, och sjöarna gör att ljudet färdas mycket långt. Det är inte ovanligt att man kan höra när någon pratar i en eka i mitten av Knarrbysjön. Eller rätt över sjön på strandkanten mitt emot ca 1,5 km bort.

I Boverkets "Vindkraftshandboken", sid 35, står det att "berg och höjder kan ge lä hos boende, vid vissa vindriktningar, och då kan det naturliga bakgrundsljudet bli förhållandevis lågt och maskeringen försvinna. Denna effekt kan uppträda i kuperad terräng exempelvis är belägna på berg med bebyggelse i en intilliggande dalgång".

Återigen påpekar vi att Fengersfors ligger i en dalgång och ljud förstärks eftersom det studsar mellan bergen.

Vi hänvisar även till Naturvårdsverkets riktvärden för ljud från vindkraft där ljudet inte bör överstiga 35 dB(A) i områden med lågt bakgrundsljud eller i vindskyddade lägen. Om dessutom vindkraftverken ger ifrån sig tydligt hörbara toner, så kallade rena toner, bör ljudnivån vara 5 dB lägre. Riktvärdena avser ljudnivån från såväl den planerade anläggningen som närliggande befintliga vindkraftsanläggningar. Etableringsområdet med omnejd är definitivt ett område med låga bakgrundsljud.

Ständig kontroll av anläggningarna är högst nödvändigt. Det bevisas gång på gång att företagens beräkningar inte stämmer. Att kontroll ska ske lite då och då är en total skymf mot befolkningen som får leva med detta.

Länsstyrelsen har medgett att det inte i nuläget går att exakt säga i vilken omfattning det kommer uppstå kumulativa effekter mellan de tre befintliga vindkraftverken i nordost och tillkommande verk. Hur kan man godkänna en etablering när detta inte är klarlagt? Det är högst troligt att det kommer uppstå kumulativa effekter.

Miljöprövningsdelegationen anser att det är mycket tveksamt om en teoretisk beräkning bidrar till en bättre konsekvensbeskrivning och att vindmätningar i fält krävs för ett mer rättvist resultat. Detta anses för kostsamt och tidsödande och har bedömts som inte behövligt eller skäligt. Här har alltså Miljöprövningsdelegationen godkänt en etablering som ska byggas och först när verken är på plats kan man avgöra om snurrorna underskrider riktvärdena. Detta för att det är för kostsamt för företaget. Vilken hänsyn tas till hur kostsamt detta är för befolkningen?

Vi accepterar inte att lyssna på dessa enerverande ljud, titta på snurrande föremål och ha blinkande ljus som stör om nätterna.

Lågfrekvent buller

Vad gäller lågfrekvent buller hänvisar Miljöprövningsdelegationen till villkor 10. Detta villkor handlar om tjäder. Lågfrekvent buller avhandlas i villkor 11.

Sökanden påstår att de har gjort en bullerutredning angående lågfrekvent ljud. Detta är inget vi har fått ta del av. Hur har mätningarna gjorts? Forskningen står delad i frågan om lågfrekvent ljud är skadligt. Varför chansar Länsstyrelsen och tror att det löser sig för människorna? Ljudet (och blinkandet) är något vi får leva med jämt. Vem ska vi skicka sjukhusräkningarna till när vi fått högt blodtryck, vilket man redan får i den här processen?

Det är angeläget att en kritisk sammanställning av forskningsläget i frågan genomförs eftersom det framkommit så vitt skilda åsikter. Naturvårdsverket menar att vindkraftsbuller orsakar bullerstörningar bland boende, även när bullret understiger riktvärdena. Man kan inte heller utesluta effekter på hjärtkärlsystemet efter långvarig exponering av vindkraftsbuller.

I Västnytt, den 8 februari 2013, konstateras det att lågfrekvent ljud når längre än vad som oftast uppvisas. Dessutom är marken i Sverige mjuk. Något som gör att vibrationerna, som uppstår av lågfrekvent ljud, når längre.

De danska akustikerna Christian Sejer Pedersen och Henrik Møller har tillsammans med Steffen Pedersen undersökt mänsklig perception av lågfrekvent ljud och klagomål på lågfrekvent buller i bostäder. De presenterar analyser av bullermätningar från ett stort antal kraftverk. Resultaten pekar enligt Pedersen utom allt tvivel på att den nya generationens möllor genererar ljud där låga frekvenser är mer framträdande än tidigare och därför får betydelse för upplevelser av störning hos närboende. Undersökningarna ger överblick över hur storleken på enskilda kraftverk påverkar ljudnivåer och visar även att utomhusluft tenderar att absorbera höga frekvenser mer än låga vilket gynnar lågfrekvent ljudtransmission. Under vissa atmosfäriska betingelser som t.ex. temperaturinversion kan lågfrekvent ljud även spridas ytterligare mer än normalt, omständigheter som bör utforskas mer, enligt Pedersen. *Se bilaga 28. En analyse af lavfrekvent støj fra store vindmøller.*

Det är känt att infraljud kan ge känselupplevelser genom att ljudet orsakar vibrationer i kroppen. Det finns hörselskadade med hörapparat, boendes mer än 1 km från vindkraftverk, som störs oavsett om de har sin apparat i örat eller inte.

Upplevelsen av vindkraftsbuller

Erik Skärbäck är professor vid avdelningen för landskapsarkitektur vid SLU i Alnarp. Han har forskat om vindkraft i relation till landskapsplanering och är engagerad i ljudmiljöfrågor i egenskap av styrelseledamot i Ljudmiljöcentrum vid Lunds universitet.

"I Sverige blir avstånden mellan aggregat och bostad i allmänhet betydligt kortare än vad som är gängse internationellt, t.ex. i Tyskland med en stor andel av de närboende som upplever sig mycket störda av buller. Detta står klart för öppna och halvöppna jordbruksbygder enligt SMHIs gamla vindklassning i A, B och C-områden. Hur motsvarande situation blir i de nya områden, skogsbygder, som på senare år utreds för vindkraft är inte studerat. Visserligen skärmar skog den visuella bilden, men vegetation ger inte effektiv bullerskärming. Aggregaten görs betydligt högre än tidigare projekterat för slättbygder, och skiften med gårdsutflyttning genomfördes även i skogsbygd. Den berörda landsbygdsbefolkningen, närboende, beskylls ibland som särskilt gnälliga med avseende på NIMBY-effekten (not in my backyard), men det är av allt att döma orättvist."

Richard Bernström, civilingenjör och akustiker, påpekar i en debattartikel, den 27 februari 2013, att forskning visar att nästan var fjärde person upplever vindkraftsbuller strax under 40 dB(A) som störande eller mycket störande. Många människor som får vindkraft som granne riskerar därför att störas – även om ljudnivån ”uppfyller normen”. Se *bilaga 21. Skärpta krav för vindkraftsbuller?*

”Länsstyrelser och miljödomstolar sätter ofta kravet till 40 dB(A) enligt ”praxis”. Men en myndighet måste alltid motivera sitt beslut och får inte bara hänvisa till praxis. Den måste ta hänsyn till aktuell kunskap. Här brister det idag i tillståndsgivningen!”

Se bilaga 19. Vindkraftsbuller - en ny upplevelse.

Han menar också att dagens riktvärde för vindkraftsbuller (högst 40 dB(A) ekvivalent ljudnivå vid bostäder) är för högt och borde sänkas till högst 35 dB(A). Enligt Naturvårdsverket bör ljudnivån vara högst 35 dB(A) i områden med lågt bakgrundsljud. Ljudets modulerade och lågfrekventa karaktär gör att det skiljer sig från det naturliga bakgrundsljudet och kan därför uppfattas tydligt även när vindkraftsljudet är väsentligt lägre än bakgrundsnivån. Många akustiker anser att det lågfrekventa ljudet under vissa väderförhållanden kan utbreda sig ”cylindriskt” vilket innebär att ljudet bara avtar med cirka 3 dB per avståndsfördubbling (istället för 6 dB vid normal ”halvsfärisk” utbredning).

Sammantaget innebär detta att både den verkliga ljudnivån och upplevelsen av ljudet kan vara betydligt större än vad dagens riktvärden och beräkningsmetoder ger uttryck för. Det är därför inte förvånande att människor upplever bullerstörningar även om den beräknade ljudnivån är lägre än 40 dB(A). Störningsundersökningar utförda av bl.a. Eja Pedersen visar att andelen störda kan vara oacceptabelt hög vid nuvarande bullernorm 40 dB(A).

Ytterligare argument för att riktvärdet borde sänkas till högst 35 dB(A) ges i *bilaga 20. Naturvårdsverkets rapport 6497. Kritik mot riktvärdet 40 dB(A).*

Se även *bilaga 30. Wind Turbines can be Hazardous to Human Health*

Vittnesmål

Ljudet av vindkraft har liknats vid ”ett passerande flyg som aldrig passerar”. Överklagande vägrar att acceptera denna våldtäkt som pågår på oss och naturen.

De som drabbats av diverse hälsoproblem efter att vindkraft satts upp i dess närhet måste tas på allvar. De är inga lögnare. Ett antal tidningsreportage har tagit upp de svenska förhållandena. Vittnesmål som rasar in från alla håll och kanter. Vi har bara bilagt ett fåtal vittnesmål, men läser man tidningar och följer med i debatten är det regelbundet insändare om det helvete vindkraften för med sig. Se *bilaga 10. Vittnesbrev från boende vid vindkraftparker* och *bilaga 11. Referat Borta Med Vinden av Anna och Anders.*

I Danmark höjs rösterna för att vindkraften kommer för nära människor. Människor störs oerhört mycket av vindkraft. När ska politikerna förstå detta? Detta togs senast upp i ett inslag i Aktuellt den 1 november 2013.

I ett reportage från Today Tonight i Australien. <http://www.windaction.org/videos/35772> berättar, tidigare positiva, grannar till vindkraftsparker om det helvete som började sedan vindkraften sattes upp. Kroppsliga besvär är vanliga och deras hönor har börjat lägga ägg som saknar äggula...

I exempelvis Töftedalsparken i Ed, finns klagomål från människor som bor 5 km från de vindkraftverken som är placerade där. I Hyssna har de boende överklagat byggnationen av vindkraft då företaget inte kunnat hålla bullernivåerna.

Länsstyrelsen verkar inte ha någon som helst förståelse för bullerstörda utan går på riktvärdet 40 dB(A) och bolagens egna beräkningar. Det framgår av Länsstyrelsen i Jämtlands svar till boende störda av buller i *bilaga 22. Nu får kommuner o myndigheterna vakna till*. Länsstyrelsen i Jämtland utgår från teoretiska beräkningar utan hänsyn till hur vindkraftsgrannarna egentligen upplever situationen eller ens göra faktiska mätningar på plats. Här är det något allvarligt fel.

De argument som Richard Bernström anger i sin kommentar till Länsstyrelsens svar till de bullerstörda finns i bilaga 21. Skärpta krav för vindkraftbuller?

Waubra värderingskrav för akustiska föreningar

I Australien har vindkraft funnits längre än i Sverige och hälsoproblem har identifierats under en lång tid. Waubra Foundation <http://waubrafoundation.org.au/> är en australisk, icke-vinstdrivande organisation. De faciliterar forskning om hälsoproblem identifierade av läkare, akustiker och närboende till vindkraftverk och andra industriområden, som verkar ha en gemensam sak: infraljud, lågfrekvent buller och vibrationer.

De har sammanställt värderingskrav för vindkraftens akustiska föreningar då det historiskt har rapporterats symptom upp till 4 km från närmaste vindkraftverk och mer nyligen har karakteristiska symptommönster rapporterats på avstånd upp till 10 km från närmaste vindkraftverk. Detta beskrivs speciellt när det gäller större vindkraftverk (t.ex. 3 MW) och vid vissa tillfällen kan avståndet vara ännu längre när vindkraftverken står på höjder eller nära större vatten.

Symptom har sedan 2003 rapporterats uppträda speciellt vid exponering för vindkraftverk under gång och har rapporterats av akustiker, läkare och invånare i länder som Danmark, Sverige, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, USA, Kanada, Nya Zeeland och Australien.

I Waubras egen YouTube-kanal <http://www.youtube.com/user/WaubraFoundation> finns flertalet filmer som adresserar en mängd problem. Se bl.a. filmen Wind Turbines & Public Health.

Se bilaga 26. Wind_turbine_acoustic_pollution_assessment_requirements_sv

Kompletterande mätningar

Eftersom Svensk Vindkraft anser att immissionsmätning i kombination med driftsmedelvärde i praktiken är omöjligt att genomföra (källa: Naturvårdsverket 382-4665-06 Rv) torde det vara tillräckligt skäl att inte tillåta uppförandet av vindkraftverk. Om det är omöjligt att avgöra bullernivåerna måste det ju anses utgöra en stor risk att bullernivåerna faktiskt överstiger riktvärdena.

I Mark- och Miljödomstolens dom, 20 mars 2013, står att bullerservitut inte finns samt att osäkerheten vid bullerberäkningar skall beaktas och räknas grannarna tillgodo. I domen skrivs att: "Domstolen delar länsstyrelsens uppfattning att den sammantagna ljudbilden från alla verk som kan påverka den skall beaktas, och att hänsyn även skall tas till beräkningsosäkerhet. Vidare bör den maximala nivå som kan accepteras för buller vid bostäder tillämpas lika för alla bostäder, oavsett ägarförhållanden". *Se bilaga 13. Buller-MMD-dom-Bullerservitut-2013-03-20.*

Socialstyrelsen om buller inomhus

Socialstyrelsen menar att buller är ett utbrett miljöproblem och är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Dessutom kan det påverka vår prestation, inlärning och sömn negativt. Särskilt barn har visat sig vara känsliga för detta. Vilken skada har tillfogats dessa barn som är vuxna om 30 år? För den

vuxna befolkningen finns undersökningar som tyder på att det finns en ökad risk för blodtryckssjukdomar om man utsätts för mycket buller under lång tid.

Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2005:6) om buller inomhus ger stöd för tillämpningen av 9 kap. 1 § och 3 § samt 26 kap. 19 § miljöbalken. Riktvärdena gäller för bostadsrum i permanentbostäder och fritidshus. Dessa riktvärden bör tillämpas vid bedömningen av om olägenhet för människors hälsa föreligger. Såväl värdena i tabell 1 som 2 bör enligt Socialstyrelsen beaktas.

Riktvärden

Tabell 1 – Buller

Maximalt ljud	LAFmax1	45 dB
Ekvivalent ljud	LAeqT2	30 dB
Ljud med hörbara tonkomponenter	LAeqT	25 dB
Ljud från musikanläggningar	LAeqT	25 dB

1 Den högsta A-vägda ljudnivån. 2 Den A-vägda ekvivalenta ljudnivån under en viss tidsperiod (T).

Tabell 2 – Lågfrekvent buller

Tersband (Hz)	Ljudtrycksnivå (dB)
031,5	56
040	49
050	43
063	41,5
080	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Riktvärdet för den ekvivalenta ljudnivån, 30 dB(A), tillämpas när bullerstörningen är kontinuerlig, dvs. ljudet har liten variation, t.ex. en fläkt. Ekvivalentnivåvärdet ger ingen information om ljudnivåns variation under mätperioden. Är bullerstörningen varierande i ljudstyrka, t.ex. en hiss som startar och stannar, tillämpas riktvärdet för maximal ljudnivå, 45 dB(A), som är den högsta momentana nivån från enskilda bullerhändelser. Ljud med hörbara tonkomponenter bedöms strängare.

I enlighet med försiktighetsprincipen i Miljöbalken ska försiktighetsmått vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Vi ifrågasätter återigen lämpligheten i att låta Veddige Vindkraft AB utreda ljudberäkningar. Att de ens har lämnat in bullerberäkningar när det inte finns exakta koordinater för vindkraftverken visar att beräkningarna är högst osäkra. Vi har vid ett flertal tillfällen påpekat problematiken i att bolaget ensamt ges utredningsuppdrag vars resultat sedan får stå oemotsagda. Vi förordar att utredningsuppdraget går till en oberoende part som sedan faktureras verksamhetsutövaren.

Skugga

I villkor 4 står det att befintliga uteplatser eller, om sådana saknas, eller ett område om 5 x 5 meter intill befintliga uteplatser får inte belastas med en faktisk rörlig skuggbildning som överstiger åtta timmar per kalenderår och 30 minuter per enskilt dygn.

Miljöprövningsdelegationen håller med Länsstyrelsen. Dock är det en diskrepans i semantiken. Miljöprövningsdelegationen har samma ordalydelse som sökande "överstiger åtta timmar per

kalenderår **eller** 30 minuter per enskilt dygn medan det i Länsstyrelsens villkor står ”**och** 30 minuter”.

Hur går ekvationen ihop? Åtta timmar uppnås efter 16 dagar av 30 minuters skuggtid. Om 30 minuter per enskilt dygn gäller så är beräkningen $365 \times 30 = 182,5$ timmar per kalenderår.

Vad gäller? Vi förutsätter att vi ska kunna röra oss fritt på våra tomter utan att störas av skuggbildningar.

I Boverkets ”Vindkraftshandboken”, sid 36, är risken för skuggstörningar störst då vindkraftverken placeras sydost-sydväst om störningskänslig bebyggelse/plats samt på hög höjd. Skuggan syns dessutom på längre avstånd på en vertikal yta än på en horisontell.

Etableringsområdet ligger i sydostlig riktning om Fengersfors vilket betyder att skuggstörningarna med all säkerhet kommer att störa vid många tillfällen. Vi påpekar att vindkraftverkens koordinater ännu inte har redovisats.

Vi undrar också hur bolagets effektivitetsberäkningar går ihop? Vad blir avställningstid i jämförelse med produktionstid?

Hindersbelysning

Enligt villkor 5 ska hinderbelysningen ställas ned så mycket som gällande bestämmelser medger. Var är Länsstyrelsens beräkningar på hur blinkande ljus påverkar människor? I detta område är det becksvalt om nätterna. Här finns inga andra störande ljuskällor vilket betyder att en ljuskälla på 200 meters höjd kommer att synas milsvitt. Det är bevisat att visuella störningar ger koncentrationssvårigheter.

Även här ifrågasätter vi lämpligheten i att låta Veddige Vindkraft AB utreda samt lämna förslag till villkor gällande den slutliga utformningen av hinderbelysningen. Vi har vid ett flertal tillfällen påpekat problematiken i att bolaget ensamt ges utredningsuppdrag vars resultat sedan får stå oemotsagda. Vi förordar att utredningsuppdraget görs av en oberoende part som sedan faktureras verksamhetsutövaren.

Kontrollprogram

Överklagande påpekar att Länsstyrelsen motivering villkor 14 syftar på tidigare föreslaget villkor 15.

Länsstyrelsen menar att ett aktuellt kontrollprogram ska finnas för verksamheten och följas. Dock behöver inte sökande lämna ett förslag till kontrollprogram, enligt Länsstyrelsens villkor 15 motivering 14, till tillsynsmyndigheten förrän tre månader efter tillståndet tagits i anspråk. Då beslutsprocessen bevisligen redan är avslutad vid det här laget, har överklagande inte fått alla fakta innan beslut tagits. Vi har således ingen chans att delta i processen.

Vi åberopar återigen Århuskonventionen som i lagen tillskriver medborgarna rätten till miljöinformation samt rätt att delta i beslutsprocessen.

Söderbodane

Miljöprövningsdelegationen anser att den befintliga vindkraftsaktören, Älvsborgsvind AB, i Söderbodane ska samverka med den nya etableringen. En nyetablering betyder att någon verksamhet måste regleras ned för att alla gränsvärden ska innehållas. Är detta effektivt? Ingen av etableringarna kommer ju kunna generera el på ett optimalt sätt.

Vad gäller bullernivåerna finner överklagande det utom tvivel att gränsvärdena ej kommer att följas alla dygnets timmar.

Gryning Vård AB – Kristinedals Familjeverksamhet/behandlingshem

Vi påpekar återigen att det i direkt anslutning till vindkraftsetableringen finns ett vårdhem, Kristinedals familjeverksamhet/behandlingshem, för människor med mycket stort behov av en lugn och fridfull och läkande miljö. Därför är en vindkraftsetablering i Fröskog direkt olämplig.

Människor som behandlas på Kristinedal:

Familjer i kristillstånd samt barn med olika diagnoser så som ADHD/DAMP, Aspergers syndrom, Borderline, incest, Tourettes syndrom, psykosociala problem, trauman, ångestsyndrom, neuropsykiatriska diagnoser och inlärningssvårigheter, samt ensamkommande flyktingbarn med psykosociala problem, många i kris med traumatiska upplevelser.

Alla dessa människor är i en svår situation i livet och är mycket ljudkänsliga. Socionomer menar att vård ska ske i en lugn miljö med mycket omvårdnad och närhet för att människorna ska ha en möjlighet att kunna tillgodose sig vården på bästa sätt. Kort sagt, trygghet. Att bygga vindkraftverk, som skapar onaturliga ljus- och skugg-bilder, blinkar konstant dagar och nätter igenom samt avger ett lågfrekvent buller i deras direkta närhet påverkar de terapeutiska sammanhangen negativt. Risken finns att vård/ behandling inte kan genomföras på ett tillfredställande sätt och att ett väl fungerade behandlingshem behöva stängas på grund av vindkraftsutbyggnaden.

Ekonomi

Såväl ekologi som ekonomi får stå tillbaka i vansinnessatsningen på vindkraft. Sverige har idag en unik elproduktion med låga priser och EU:s lägsta klimatutsläpp. Så varför satsa på en ineffektiv energikälla när det idag finns betydligt mer effektiva lösningar?

Sjunkande elpriser, minskad efterfrågan på el och lägre priser på elcertifikat leder dessutom till ekonomiska problem för företagen. Senaste exemplet är Vindkraftsföretaget Triventus, med huvudkontor i Falkenberg, som begärt rekonstruktion.

Kungliga Vetenskapsakademien menar, i en artikel i Svenska Dagbladet - Brännpunkt publicerad 2013-09-13, att den pågående forcerade, omotiverade och subventionerade utbyggnaden av vindkraften medför stora tillkommande systemkostnader genom att vindkraften måste kompenseras med främst vattenkraft när det inte blåser. *Se bilaga 4. Brännpunkt.SvD.20130913.*

Idag bidrar vindkraften med cirka 8 TWh till den svenska elproduktionen på cirka 160 TWh/år, 5 procent, och den går främst på export. Svenska Kraftnät presenterade nyligen en framtidsplan enligt vilken man om 15 år skulle kunna ta emot 17 TWh vindkraft per år, under förutsättning att kraftnäten byggs ut till en kostnad av minst 60 miljarder kronor, ett första steg som väntas fördubbla kostnaderna för att driva stamnätet. Därutöver tillkommer kostnader för nödvändig utbyggnad av de lokala elnäten. Slutresultatet blir väsentligt ökade elnätsavgifter för konsumenterna.

I en insändare i GP 2013-08-23 menar politikerna Magnus Jacobsson (KD) kommunalråd i Uddevalla och Björn-Owe Björk (KD) gruppledare i Knivsta att mer vindkraft är rena förlustaffären. Vindkraft kostar 60-70 öre per kilowattimme att jämföra med 35 öre snittpris på elbörsen de senaste tio åren. Att producera elen i 4 000 vindkraftverk (som Miljöpartiet föreslår) skulle skapa

en förlust på 6-10 miljarder per år, alternativt att elkunderna går in och subventionerar elen med samma belopp. Se bilaga 14. GP debatt Mer vindkraft rena förlustaffären.

Exempel Lillgrundverken

Lillgrundverken stod blick stilla i början av juni 2013. Detta är ytterst sällsynt då vattenkraftsel/kärnkraftsel normal försörjer verken med el vid stiltje eller dylikt. Enligt Gerd Weiss insändare i SDS 14/6-13 skulle stora ekonomiska förluster uppstå till följd av stilleståndet men samhällsekonomiskt sett råder motsatt förhållande då subventionerna minskar med ca 0,5 Mkr per dygns stillestånd vid en medeleffektivitet av 30,1% för juni och 22 öre/kWh i elcertifikat, 28 öre/kWh i skattebefrielse, 6 öre/kWh i elnätsfrihet samt 4 öre/kWh i bidrag till havsvindkraft dvs. totalt 60 öre öre/kWh i subventioner till Lillgrundselen $((30,1/100) \times 24 \times 2300 \times 0,6 \times 48)$.

Vattenfall missar dock intäkter för elförsäljning med 30 öre/kWh med dagens spotpris varför avräknat denna elförsäljning ca 0,25 Mkr per dygn utgör samhällsvinsten då Lillgrundverken står stilla. Vattenfall vill dock egentligen inte ta hand om vindkraftel just nu då tillrinningen i magasinen är rekordhög och även så fyllnadsgraden. Vecka 21 var t.ex. tillrinningen lika stor som vindkraftens eltillskott över hela året. Samma situation kan uppstå som hösten 2011 då dammar fick nödtappas till följd av för stort tillskott av vindel. Vindel kan inte sparas utan har jämt företräde i kraftnätet och slår därför ut annan elkraftproduktion. Vattenfall fick därför "dumpa" motsvarande en (1) vecka tillrinning vecka 21 2013 för att ge vindkraften plats! Källa Docent Bertil Persson, Daggpilsgr 23, 233 63 Bara Tfn 040 446530 www.bertil-persson.se

Kulturmiljö

Sökande menar att en kulturhistorisk inventering har genomförts och sammantaget bedöms konsekvenserna på kulturmiljön bli liten. Miljöprövningsdelegationen ersätter Länsstyrelsens villkor 8 "Om utredningsområden för kulturvärden eller RAÄ 43:1 kan komma att påverkas vid exploatering ska dessa först utredas, se Länsstyrelsens bilaga 1 och 3" med en provisorisk förskrift. Om verksamhetsutövaren vill etablera vindkraft inom områdena får detta således utredas och redovisas för miljöprövningsdelegationen som därefter återigen kan pröva frågan.

Hur blir det med medborgarnas rätt till miljöinformation och rätt att delta i beslutsprocessen om verksamhetsutövaren kommer på att kulturmiljöområden behöver användas? Vi stängs ute genom dessa manipuleringar, vilket vi inte accepterar.

Överklagande undrar vem som har genomfört inventeringen? Enligt Riksantikvarieämbetet saknas undersökningsstatus på flera av fornlämningarna som finns på planområdet samt skyddsområdet. Inga av dessa kommer att kunna besökas då skyddsområdena täcker denna mark.

Vi ber återigen om en mer noggrann undersökning av följande RAÄ-nummer (antikvarisk bedömning inom parentes):

- Fröskog 31:1 – stensättning, kategori gravar (fast fornlämning)
- Fröskog 49:1 – fornlämningsliknande lämning, odlingsröse (övrig kulturhistorisk lämning)
- Fröskog 68:1 – kolningsanläggning (övrig kulturhistorisk lämning)
- Fröskog 70 – lägenhetsbebyggelse (övrig kulturhistorisk lämning)
- Fröskog 71 – fossil åker (övrig kulturhistorisk lämning)
- Fröskog 72 – lägenhetsbebyggelse (övrig kulturhistorisk lämning)
- Fröskog 74 – lägenhetsbebyggelse (övrig kulturhistorisk lämning)

Naturmiljö

Sökande menar att en naturvärdesinventering har genomförts. Totalt 18 naturvärdesobjekt noterades varav 2 bedöms ha högre naturvärde (klass 2) än övriga. Inga naturvärden klass 1 identifierades. Sammantaget bedömer sökande att konsekvenserna på naturmiljön blir liten. Sökande påvisar att det inte finns riksintressen eller skyddade områden inom området.

Överklagande undrar när denna inventering gjordes och av vem? Vi har inte fått ta del av sökandes naturinventering.

Vi påpekar igen att Fengersfors är beläget mitt i den del av Dalsland som benämns "Dalformationen". Området sträcker sig från Edsleskog till Ånimskog där dalformationens näringsrika bergarter ger stora biologiska värden.

Riksintresseområdet Högheden-Baljåsen ligger i etableringsområdets närhet. Det ca 51 km² stora området kring Edslan och Knarrbysjön klassas som intressant för naturvärden. Det finns goda förutsättningar för positiva upplevelser samt natur och kulturstudier i ett gammalt kulturlandskap. Detta konstateras i naturinventeringen som tidigare beställts Per-Olof Martinsson, Miljöenheten, Länsstyrelsen. Se bilaga 12. *Naturinventering i riksintresseområdet Högheden-Baljåsen, Dalsland.*

Ted von Proschwitz, Fil. Dr Sektionen för Evertbratzoologi på Naturhistoriska Museet i Göteborg och medskrivare till Naturinventeringen skriver i ett email till Agneta Brynfeldt den 28 februari 2013. "Som privatperson och född och uppvuxen i Fengersfors stöder jag er helhjärtat. Också min kunskap som biolog och kännedom om Dalslands natur säger mig att detta är fel." Han påpekar också att det på Bodanebergen, där etableringen planeras, finns en snäckfauna som är mycket ovanlig.

I inventeringen kan man läsa följande:

"Inom det undersökta området har påträffats inte mindre än 39 hotade arter enligt rikshotlistorna, därav 7 hotade fågelarter, 9 hotade landmolluskararter, 7 hotade kärlväxtarter, 11 hotade lavararter och 5 hotade mossarter. Av dessa är flera akut hotade och har inom området en av sina få kvarvarande livsmiljöer i landet. Dessutom förekommer ytterligare ett mycket stort antal organismer som är mer eller mindre sällsynta och hotade i Älvsborgs län."

"Kännetecknande för hela riksintresseområdet är den stora variationsrikedomen både vad gäller naturtyper och växt- och djurarter. De största biologiska värdena är koncentrerade till de områden som underlagras av Dalformationen näringsrika bergarter, d.v.s. i första hand utmed Edslans östsida och söderut ner mot Grättve. Här förekommer örtrika ängsgranskogar som är exempel på en sällsynt naturtyp där intressekonflikter gör det nödvändigt att med särskilda åtgärder värna om naturvårdsintressena. Artrikedomen i dessa skogsbestånd är anmärkningsvärt hög både vad gäller flora och fauna, och innefattar också ett stort antal hotade arter. Gemensamt för flertalet av dessa organismer är den utpräglade känsligheten för störningar i livsmiljön. För att bevara artrikedomen och försäkra sig om de hotade arternas överlevnad måste därför dessa ängsgranskogar villkorlösst undantas från moderna skogsbruksmetoder och i vissa fall helt skonas från alla typer av skogliga ingrepp och åtgärder."

"Med tanke på att området är klassat som riksintressant och att flera av de naturvärdesmässiga kvaliteterna nu lyfts fram i ljuset så kommer det troligen i flera fall visa sig lämpligt och/eller nödvändigt att genom särskilda åtgärder underlätta för allmänhetens tillträde till sevärdheterna. Samtidigt måste emellertid också värnas om de särskilt känsliga delområdena t.ex. genom att styra besökarna via särskilt markerade leder."

"För att inte stora delar av områdena ska förlora, i första hand de kulturhistoriska och landskapsestetiska men även de biologiska kvaliteterna, så är det väsentligt att jordbruksmarkerna även fortsättningsvis hävdas."

"Sammanfattningsvis ska än en gång betonas att det stora antalet krävande och sällsynta arter tillhörande helt olika geografiska faunaelement ger området en i Dalsland unik status."

Då gränsen för inventeringen gick strax norr om etableringsområdet anser vi att området bör undersökas ytterligare. Det har av inventerarna, i ovan nämnda inventering, konstaterats att detta förekommer även i det planerade etableringsområdet.

Kemi

I villkor 12 menar Miljöprövningsdelegationen att hantering av kemiska produkter inklusive uppkommet farligt avfall ska ske på sådant sätt att risken för förorening av mark och vatten minimeras.

Bisfenol A

Miljöprövningsdelegationen menar att "Det är inte troligt att de mängder oreagerat bisfenol A som kan finnas kvar i epoxin skulle kunna förorena mark eller vatten i brunnar i anslutning till vindkraftverket så att det kan innebära en risk för skada hos människan eller i miljön." Vi undrar hur nedanstående information har kunnat undgå Miljöprövningsdelegationen?

Vi konstaterar att Kemikalieinspektionen och Naturskyddsföreningen är överrens om att det krävs hårdare lagstiftning mot Bisfenol A.

Bisfenol A är ett hormonstörande ämne som liknar kroppens egna hormon och kan därför påverka det endokrina systemet, störa fertiliteten samt ökar risken för fetma, cancer, hjärt-kärlsjukdom och diabetes. Flera undersökningar visar att ämnet, även i mycket små mängder, påverkar människor och djur oroväckande mycket.

Bisfenol A ingår i epoxi som används för byggnation av vindkraft. Detta ämne sipprar sedan ut i naturen under drift vilket verifieras av Kemikalieinspektionen i ett email av den 15 februari 2013 adresserat till Dag Blomqvist. *Se bilaga 6 Bisfenol A inkl email fr kemikalieinspektionen 2013-02-15 samt bilaga 8 Vindkraftverkens påstådda Miljöpåverkan och klimatnytta.*

När vindkraftverken ska monteras ned behöver dessa jättevingar sågas ner för att lättare kunna fraktas till deponi, som ännu inte finns. Inte heller vet man i dagsläget hur det uttjänta materialet ska tas om hand – återvinnas. Vid sönderdelningen av vingarna, ute på uppställningsplatserna, uppstår små partiklar som sprids ut i naturen och därmed orsakar ytterligare föroreningar.

Radioaktiva tungmetaller

Vindkraftverk innehåller även grundämnet neodym. Det går åt ca 1 ton per installerad megawatt = 3 ton per vindkraftverk à 3MW = 18 ton för vindkraftsparken planerad till Fengersfors.

De negativa aspekter som Naturskyddsföreningen tar upp angående neodymbrytning är samma som för uranbrytning. I processen frigörs torium, ett radioaktiv alfastrålande ämne, som långsamt dödar människorna i området. Resterna efter gruvbrytningen består bl.a. av radioaktivt gruvslag = torium, syror som pumpas ner i jorden för att laka fram metallerna samt andra kemikalier som används i malmhantering och reningsprocess.

Jordens system är slutet. Vi är minst lika ansvariga för vad som sker på andra sidan jorden. Att syftet att bygga vindkraft skulle vara att vi får en bättre miljö är ren och skär osanning. Se *bilaga 15. Negativa effekter av vindkraft.*

Driftsstopp

Enligt villkor 13 ska en anmälan göras till tillsynsmyndigheten om elproduktion vid något av vindkraftverken inte har bedrivits under ett år. Senast två år efter produktionsstoppet ska berörda verk, med tillhörande utrustning ha avlägsnats, om inte tillsynsmyndigheten medger annat.

Vid kontakt med Länsstyrelsens Lena Niklasson den 23 oktober 2013 ställde vi frågan hur länge/mycket ett vindkraftverk ska vara igång för att de ska räknas vara i produktion. Det framkom att detta är en bedömningsfråga. Länsstyrelsen har aldrig fått frågeställningen förut.

Om detta inte är klarlagt, hur ska då Länsstyrelsen kunna kontrollera att vindkraftsverken är i produktion?

Återställande

Beräknad livslängd på ett vindkraftverk är 25 år, men enligt Länsstyrelsen kan vindkraftverken stå kvar i 35 år så den tekniska livslängden täcks. Informationen vi fått är att det är 25 år som gäller. Att vindkraftsparken ska få stå ytterligare 10 år än vad som tidigare meddelats känns märkligt.

Enligt Länsstyrelsens villkor 14 ska fundamenten och platserna anpassas till omgivande naturmiljö när verken avlägsnas. Överklagande anser att en anpassning är ett totalt återställande. Den fauna som förstörts i samband med byggnation samt vid rivning av verken är förstörd för all framtid. Den bygd som en gång var sprudlande finns förmodligen inte kvar. Rimligt vore att inte bygga vindkraft överhuvudtaget.

Återställningskostnader

Enligt miljöprövningsdelegationens villkor 2 ska bolaget ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 700 000 kr per vindkraftverk som uppförs. Överklagande anser inte att detta är tillräckligt. Länsstyrelsen har följt ett direktiv från 2008. Den godkända säkerheten om 700 000 kr är ett pris som beräknades, för 145 meter höga verk, vid Energimyndighetens studie från 2008 "Vindkraftverk - kartläggning av aktiviteter och kostnader vid nedmontering, återställande av plats och återvinning".

Överklagande har anledning att tro att nedmonteringskostnader skulle överstiga det godkända beloppet och därmed finns en stor risk för att skattebetalarna får stå för överstigande kostnader.

Då det är 6 år sedan Energimyndighetens beräkning gjordes borde det tas fram nya siffror för nedtagande och återställande av natur. Vi grundar detta på andra studier och beräkningar.

Den norska publikationen Naeringsliv, den 2012-08-24, menar att det kostar tio miljoner att riva ett 80 meter högt vindkraftverk. Dag Blomqvists beräkningar, 2012-10-11, uppgår till 8 miljoner per verk. Beräkningarna utgår från samma studie av Energimyndigheten som Länsstyrelsen använt. Han har också använt information från återvinningsföretag för att få så verklighetsanpassade priser som möjligt. Se *bilaga 3. Nedmontering och borttransport av vindkraftverken i Kingebol, Åmåls kommun.*

Namninsamlingen

Vi har samlat ihop närmare 300 namnunderskrifter mot vindkraftsetableringarna. Listan av den 5 november 2013 är bifogad. Då världen blir mer och mer datoriserad är det lämpligt att myndigheter även tar hänsyn till namninsamlingar som görs via webben. Inte i någon instans har vi fått indikation på hur den har hanterats av myndigheterna. *Se bilaga 25. Rädda Dalsland från meningslös vindkraft – namninsamling.*

Det är Fengersforsbor och andra närboende, sommarboende, turister och utomstående som inser vikten av ett ofördärvat landskap. Antalet IP-adresser är understiger antalet underskrifter då vi som administrerat har fört på namn från en parallell namnlista som hängt i Fengersfors Lanthandel. Detta för att även de som inte har tillgång till dator ska ha en chans att göra sig hörda. Originalet av listan som hängt i Fengersfors Handel är sänd till Länsstyrelsen av Liza Johansson, i samband med hennes synpunkter som skickades till den 26 februari 2013.

Slutord

Fengersfors är en växande bygd där människor trivs. Ett rikt kulturliv, en lanthandel, bageri och flera småföretag samt att både kulturturism och naturturism frodas här. Om samhället inte fungerar och människor flyttar från orten så har myndigheterna misslyckats med samhällsplaneringen. En död bygd gagnar inte någon.

Etablering av vindkraftverk i ett område ska ha en lokal förankring hos befolkningen. Vi har inte getts möjlighet till ett korrekt samråd och har därmed inte fått rätt förutsättningar. Den av företaget valda "samrådsgränsen" var väldigt snäv och utelämnade hela Fengersfors ort. På förekommen anledning vill vi förklara att de nytillkomna namnen i *bilaga 1. Överklagandes kontaktuppgifter och underskrifter* är invånare i Fengersfors. De har alltså sen första början blivit lurade på information.

Vår slutsats är att invånarna får betala med sin hälsa. Det är ett betydligt högre pris än vad som är rimligt. Ett högre elpris utgår dessutom då vindel används.

Det vi finner anmärkningsvärt är att det tydligen inte alls tas någon hänsyn till den kunskap och de fakta som finns i fråga om vindkraftverkens skadliga påverkan på människor och djur. Fakta som tagits fram av professorer och överläkare, under många års universitetsstudier och forskning.

Så vitt vi vet har vår jord ett slutet system. Vi bryter bergarter på andra sidan jorden och folk dör i förtid i förorenade orter för att bygga ineffektiva maskiner och skövla naturen på vår sida planeten. Är detta verkligen försvarbart och etiskt korrekt?

Varför är det så bråttom att bygga ut något som så uppenbart påvisats ha negativa effekter på människors välbefinnande? Fengersforsborna med omnejd blir försökskaniner då etableringens storlek långt överskrider tidigare etableringars så nära bebyggelse. Vi vägrar vara försökskaniner i ett så grymt experiment!

Det är fullt klart att vindkraftsbuller upplevs som störande av många som bor nära vindkraftverk. Tillsammans med det visuella intrånget i en ofta tidigare idyllisk miljö uppfattas nyuppförda vindkraftverk av många som en allvarlig försämring av boendemiljön och därmed av livskvaliteten. En utbyggnad av vindkraften kommer att utsätta allt fler personer i befolkningen för detta. Är det värt det?

Mark- och Miljödomstolen sitter nu i en position att påverka och bestämma över Fröskog-Fengersforsbornas, samt alla omkringboende människors liv vad gäller denna

vindkraftsetablering. Vill Mark- och Miljödomstolen att människor skall bo på landsbygden så är det hög tid att sätta ner foten och stoppa denna vansinniga exploatering.

Vi protesterar kraftfullt mot planerna på vindkraft i Fröskog med grund i ovanstående och åberopande alla tidigare insända skrivelser och begär att Mark- och miljödomstolen upphäver Miljöprövningsdelegationens beslut att bevilja Veddige Vindkraft AB:s tillstånd att bygga denna vindkraftsetablering i Fröskog/Fengersfors.

Bilagor

1. Överklagandes kontaktuppgifter och underskrifter
2. Elkuriren.se-ledare-Vindkraftverk.ökar.Sveriges.utsläpp
3. Nedmontering och borttransport av vindkraftverken i Kingebol, Åmåls kommun
4. Brännpunkt.SvD.20130913
5. Bernt.Stymer_kalkyl_Uppbyggnad.2MW.vkv_uppskattning.emissioner
6. Bisfenol A inkl email fr kemikalieinspektionen 2013-02-15
7. Vad kännetecknar ett bra samråd
8. Vindkraftverkens påstådda Miljöpåverkan och klimatnytta
9. Kungliga vetenskapsakademien - den meningslösa satsningen på vindkraft.
10. Vittnesbrev från boende vid vindkraftparker
11. Referat Borta Med Vinden av Anna och Anders
12. Naturinventering i riksintresseområdet Högheden-Baljåsen, Dalsland
13. Buller-MMD-dom-Bullerservitut-2013-03-20
14. GP debatt Mer vindkraft rena förlustaffären
15. Negativa effekter av vindkraft
16. PBL – definition av samråd
17. Vindkraft och hälsoeffekter
18. Vindkraftverk och god livsmiljö oförenliga
19. Vindkraftsbuller - en ny upplevelse
20. Naturvårdsverkets rapport 6497. Kritik mot riktvärdet 40 dBA
21. Skärpta krav för vindkraftsbuller?
22. Nu får kommuner o myndigheterna vakna till
23. Kulturen räddar bygden
24. Fengersfors s.k. samråd
25. Rädda Dalsland från meningslös vindkraft – namninsamling
26. Wind_turbine_acoustic_pollution_assessment_requirements_sv
27. Resursslöseri att bygga mer vindkraft
28. En analyse af lavfrekvent støj fra store vindmøller
29. Maskindirektivet-2012-10-22-Maskinrelaterade_hälso-_och_säkerhetsrisker_rev_26(2)-1_Simonsbacka
30. Wind Turbines can be Hazardous to Human Health